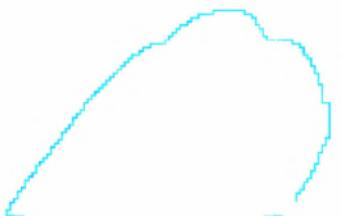

ORATIO DE
DIALECTICA
PHILIPPI
MELANCHTHONIS
-MATTHAEI...

Matthaeus Dresser

ORATIO
De Dialectica
Philippi Melanchthonis

MATTHAEI DRESSERI.

Exludo VII virali ad Albim.

LIPSIAE,

Anno

M. D. L X X X.

AMPLISSIMO
VIRO, NOBILITATE
GENERICIS, VIRTUTE, S^A-
pientiaq^z præstanti, D. ABRAHAMO A
MELZENRAD, capitaneo superioris
Lusatiae, suo domino &
Patrono

Matthæus Dresserus

S. D.

MINI TE NARRA-
tionem à me flagitare de
curriculo vitæ Doct. Mar-
tini Lutheri, per Thomam
Fabrum, iudi Budissinensis
moderatorem: cum forte in lectio-
nem orationis meæ de Georgio Fa-
bricio incidisses. Ex quo sanè cognoscere
statim potui tuum insignem in
Doct. Martinum Lutherum amorem,
& iudicium præclarum de doctrina
Ecclesiæ, industria diuini illius orga-
ni repurgata. Ego verò tametsi fatear,
neque licere mihi, neque integrum esse, ut laborem tibi, tanto Viro,

A 2 in re

in re præsertim tam honesta, omniumque piorum vocibus ac literis prædicanda, non impertiam: tamen obtemperare hactenus minus potui: ideocirco quia tanta est argumenti huius amplitudo, ut ipsa me moles deterreat. Summa enim sunt in isto Viro omnia, neq; potest eius spiritus absq; oratorio spiritu exprimi, quem ego mihi neq; arrogo, neq; si arrogare maximè velim, reprobare possim. **Quid igitur?** perspexi animum tuum incredibili amore literarum, atque adeò omnis diuinæ atq; humanæ sapientiæ accensum. Non enim desistis in tantis occupationibus, quibus te officij munus circundat, euoluere atq; perscrutari scripta, quæcunq; vel ad coelestis doctrinæ cognitionem, vel ad humanarum rerum scientiam conducunt. Quod sane decus, quo in nobili præsertim & magno Viro rarius est, copius admirationis mouere nobis debet. **Quocirca** sic de me existimes velim, curæ mihi fuisse magnæ, & esse nunc,

nunc, vt , quoniam in re maiori con-
cedere postulationi tuæ æquæ , & ho-
nestæ non potui : in minori aliqua stu-
dium operamque meam tibi nauem.
Mitto igitur iam ad te de Philippi Me-
lanchthonis Dialectica orationem, cu-
ius nomen & memoria tibi , & omni-
bus bonis non minus quam mihi per-
grata atq; iucunda est. Neq; quæres,
credo , à me de Philippi Dialectica,
cur hoc tempore scribendum duxe-
rim. Decet enim me , in hoc munere
scholastico , honorificam de hoc scri-
pto tanti Viri mentionem in animos
studiosorum inserere : quo & amare
illud magis incipient, & gratiam Deo,
pro tanta luce doctrinæ per dominum
Philippum ad nos translata, habere se
perpetuam debere cognoscant , id
quod & pietas exigit , & ratio ipsa
monet, vt videlicet bene meritos gra-
ta memoria prosequamur. In scholis
Persicis , quarum disciplinam memo-
rabilem describit Xenophon , primo
xvij. ταῦτα διαδίδεις , iudicium acre & seue-

rum de ingratis discipulis factum est.
Quem enim gratiam referre posse, nec
referre velle deprehenderunt, in eum
seuerissimè animaduérterunt : pro-
pterea quod in Præceptores ingratus,
in Deum ipsum impius est, nec paren-
tibus & patriæ etiam debita officia
persoluit. Ingratitudinem autem in
vestigio consequi solet impudentia,
quæ ad omnem turpitudinem dux est.
Quid igitur aliud quærunt vitupera-
tores Philippi Dialeticæ, quam ut
semina pietatis & discentium animis
euellere possint? Cicero pro Archia
negat mercedem aliam Virtuti debe-
ri, neque quicquam etiam à magnis
Viris desiderari, præter nominis glo-
riam sempiternam. Et sanè detracta
hac, non facile vllus se in magnis la-
boribus volet exercere. Norunt plæ-
riq; contentiones Philippi, laborefq;
in quibus per omnem vitam sic est
versatus, ut usque ad extremum spa-
cium vix vllum tranquillum atq; ocio-
sum spiritum duxerit. Quamobrem
iustum

iustum esse etiam ratio dictat, ut com-
memoratio nominis eius nullo tem-
pore dimittatur, sed cum omni poste-
ritate adæquetur. De Aristoteli cal-
umniatoribus præclarè Aristoteles
dixit, Citius eorum libros & nomina
euanuisse, quam ipsa corpora. quod
eodem modo de Philippi nostri vitu-
peratoribus dici posse omnes fani me-
cum iudicant. Vale, & officiosam
meam in præceptorem tantum pietat-
em, in te verò studium ardens, atq;
paratum in partem optimam accipe.

Myselfæ ex VII virali ludo. Non.

Augusti, anno lxxx.

ORATIO DE DIA- LECTICA PHILIPPI MELANCHTHONIS.

Vnquam credidi fore, viuo
Philippo Melanchthone, tam be-
ne de Ecclesia & scholis merito,
vt vtilissimus eius & verè aure-
us libellus Dialecticæ, ipso mor-
tuο, in crimen contentionemq; vocaretur.
Quid enim est ab ullo vñquam scriptum in
hoc genere, si quidem breuitatem species,
neruosis, si ordinem, concinnius & apti-
us, si perspicuitatem, dilucidius & planius?
Evidem præcepta ipsa non aliundè quam
ex veris, integerrimisq; fontibus hausta
sunt: Exempla verò quæ ad illustrandum
præcepta adhibentur, Deus bone, quanta
copia, varietateq; doctrinæ discentes in-
struunt? Quod si ordinem etiam quæris,
ex Aristotelis organo, quo hactenus om-
nes scholæ & Academiæ certatim vñi sunt,
is in omni parte expressus atq; decerptus
est. Quæ est igitur insania nostri seculi, aut
quis furor horum temporum, vt vel verbis
extenuare aliqui, vel facto ipso imminue-
re dignitatem huius libelli audeant? Ete-
nim cum complector animo, duplex ho-
minum genus, à quibus Præceptoris nostri

ORATIO DE DIALECTICA

Dialectica inuaditur, reperio: Vnum, quod præcepta impugnare audet, nescio propter quam prolixitatem, confusionem, aut πατολογίαν. Alterum eorum quos non pudet exempla ex medio, vel potius ex visceribus disciplinarum maximarum selecta, dente maledico carpere. Qui præcepta cauillantur, tenuia ea esse nimis suspiciose arguunt, multaque continere superflua, quorum usus nullus sit in hac arte, nec ordine satis apto tradi. De exemplis verò quaeruntur nonnulli, nimis ea esse ad Theologiæ studium directa, & grandiora, quam ut incipientibus hanc artem cognoscere conueniant.

Etsi autem ea defensio omnium optima est, quæ non verborum copia, sed rerum ipsarum grauitate, atque testimonio nititur: & absque meo patrocinio Dialectica Philippi à sanis, & rectè sentientibus omnibus, magni aestimatur: tamen non tam laudandi causa, quam vindicandi à calumnijs, orationem de ea breuem & verecundam habere instituam. Confido autem satis propugnatum iri hunc librum, si præcepta primum ex veris fontibus hausta esse, iustoque ordine exponi, planum fecero: tum exempla eiusmodi omnino esse demonstrauero, ut artem hanc, eiusque usum omnem illuſtrent,

P H I L I P P I M E L A N C H .

strent, & meliora nullus in hoc genere ha-
ctenus usurparit, neq; adhuc adhibere quis-
quam possit. Ita duæ partes orationis meæ
erunt, quarum prior de regulis, posterior
de exemplis ager.

Præcepta dico in hoc libello, omnium
optima, & saluberrima esse, primum quia
ex Aristotele excerpta sunt, & cum eius-
dem organo Dialectico congruunt. Ac de
Aristotele quod dixi, nolo in controvërsi-
am disceptationemq; ab ullo vocari, quin
artifex sit ille atq; magister huius artis, om-
ni exceptione maior. Id quod concedi mi-
hi tribuiquē cupio, perinde ut Geometræ
quædam dari sibi concediç postulant, quo
facilius id quod volunt explicent, atq; ob-
tineant. Non enim patrocinio ullius eget
Aristoteles: neque is ego sum, qui patro-
num, propugnatoremq; tanti autoris, cu-
ius a tot seculis inuicta inuolataç fuit au-
toritas, me constituere debeam. Evidem
verè si iudicare volumus, ipsa fundamenta
artis disfrendi labefactatis, qui Aristotelis
Dialecticen conuelliit, aut vituperandam
censet. Nec principia alia Deus ipse menti-
bus nostris inseuit, ex quibus Dialecticæ
Præcepta extrui possint, quam quæ Aristo-
teles in organo exposuit. Ut igitur contra
pegantem principia disputandum non esse
omnes.

ORATIO DE DIALECTICA

omnes fani iudicant : sic nec Aristotelis Dialecticæ vituperatores operosè refutandi sunt, sed tanquam infani explodendi.

Iam igitur hoc fundamento iacto, videamus quomodo ex vniuerso organo Aristotelis, fragrantissimos flosculos decerpserit noster Philippus, eodemq; ordine sua præcepta explicarit, qui in fontibus continetur. Orditur enim Philippus cum Aristotelis organo Dialecticam à primis elementis, hoc est, à vocibus simplicibus, vt Grammatica incipit à literis. Hinc adeo fit, vt in ipso vestibulo huius libri doctrina de prædicabilibus, quæ nihil aliud sunt quām simplicium vocabulorum gradus, tradatur. Cum autem talis vocabulorum distinctio omnis, prædicationum modis inseruat: mox post prædicabilia, quomodo vna vox prædicari de altera debeat, ostenditur. Tum prædicamentorum doctrina attexitur, quæ artificio admirabili genus in cuiusque vocabuli explicatione, tanquam in tabella exhibit.

At quorsum hæc de prædicabilibus & prædicamentis? huc videlicet, vt ex illis tanquam minutis particulis definitiones, diuisiones, propositiones, & tandem argumenta ipsa confiantur. Quid enim definiet aut componet is, qui vocabula atque parti-

particulas, ex quibus conflatur definitio aut propositio, paratas atq; expeditas non habet? Necesse igitur fuit in ipso vestibulo Dialecticæ, doctrinam prædicabilium & prædicamentorum collocari. Sed cur quæstionum diuisionem, statim in principio Dialecticæ ponit Philippus? Vbi ea in Aristotele reperitur? Respondeo in ipso quoque vestibulo Organi, nempe in prima diuisione, quæ sic se habet: Forum quæ dicuntur seu enunciantur, alia sunt coniuncta, alia simplicia: Iam quid sunt simplicia, nisi singula vocabula? ut Cœlum, Terra, &c. Quid sunt composita vel complexa, nisi integræ propositiones? Hactenus itaq; Dialectica Philippi cum Aristotelis ordine congruit, eodem enim modo vterq; initia huius artis ponit, & clauem discentibus ad aperiendum fores totius Dialecticæ porrigit. Ut autem acumen atq; soletia Aristotelis in inueniendo: sic lumen atq; facultas Philippi in explicando singularis est & admiranda. Quis enim maiori luce, atq; perspicuitate prædicamentorum vsum monstrauit, quam noster Philippus? Tenebræ sunt meræ, quæ ab alijs in hoc genere tradita sunt, & adhuc traduntur, nisi lumen à Philippi Dialectica accipient.

Sequitur in libello Philippi definitio. At
hæc

ORATIO DE DIALECTICA

hæc in Aristotele vbi locum habet? Respondeo in analyticis posterioribus. Quid enim hæc tractant aliud, quam de demonstratione & definitione? Ipsa verò definitionum doctrina, in libello Philippi, quam est dilucida? quamq; apta breuitate universam definiendi rationem complectitur? Fateor autem non omnes definitionum formas, quæ in hoc libello recensentur, inueniri in Aristotele posse: sed interim tamen nihil est à Philippo additum, quod aut tanquam inutile, aut redundans, atque superfluum rejici possit. Quæ enim ex commentatoribus Aristotelis, Boëtio præsertim adiectæ sunt definiendi formæ, usum certum & quidem amplum in omni ferè explicatione doctrinæ artium, & disciplinarum habent. Nec ullo sanè modo, reprehendendum est, hoc augendi præcepta artis studium, vnde euidens utilitas cinanat. Etsi enim Aristoteles copiosè, tenuissima quæque in hac arte persecutus sit: tamen non ita plene perfecteç omnia enodauit, quin usus consequentium æstatum, & nostri etiam seculi aliquid requirat, quod in schola Aristotelis fortasse desiderauit nemo, quod eodem modo de diuisionum formis à Philippo nostro commemoratis affirmare possum: non eas quidem omnes extare

extare in Aristotele: sed tamen cum à recentioribus excogitatae sint magnarum utilitatum causa, iure optimo in Philippi quoque Dialecticam infusae sunt. Quod qui negat, aut impugnat, manifestam illę utilitatem disturbare existimandus est. Nec est quod quisquam mihi superfluitatem in hac parte obijciat: cum nihil sit superuacaneum, nec quicquam quod usum non habeat, in ea reperiatur.

Additur tandem etiam tanquam *διαλογισμὸς* doctrinæ de vocibus simplicibus, doctrina de Methodo, quæ nihil est nisi compendiaria & recta via explicandi voces, seu terminos simplices, nempe per definitiōnem, diuisionem, caussas, effectus, cognata, pugnantia: quo usus doctrinæ hactenus de prædicabilibus, prædicamentis, definitionibus, & diuisionibus tradiitæ declaratur. Suntque hæ ipsæ quæstiones omni ex parte ex Aristotele decerptæ, præsertim ex secundo Analyticorum posteriorum, ac congruunt cum his quæ Cicero in 3. de Oratore recensuit. An sit, quid sit, quare sit, quæ caussæ, qui effectus. Quocirca nec ista Dialecticæ Philippi particula, reijcienda est, sed riuulus potius fontis Aristotelici habenda.

A' vocum simplicium doctrina transit
Diale-

ORATIO DE DIALECTICA

Dialectica Philippi ad cōtexendarum propositionum artificium. In hunc enim vsum termini simplices traduntur, vt ex eorum compositione aut diuisione, propositiones conficiantur. Ac ex compositione quidem affirmatiua, ex diuisione verò propositio negatiua gignitur. Est enim componere subiectum cum prædicato copulare, vt aurum est metallum: homo est conditus ad cultum Dei, & vsum proximi. Diuidere verò est prædicatum à subiecto diuellere, siue disiungere, vt: mundus non est æternus. Anima non interit cum corpore. Eodem prorsus modo Aristoteles post κατηγορίας vtilem tractatum ~~περὶ ἐργασίας~~, id est, de propositione instituit. Est enim Interpretatio hoc loco Aristoteli nihil aliud, quam propositio, vel enunciatio, cogitata mentis exprimens atq; declarans. Quanquam bona etiam pars doctrinæ huius explicatur in primo Analyticorum priorum, vbi artificium retexendi seu resoluendi syllogismum in propositiones, & eas rursum in partes suas, subiectum nimirum & prædicatum monstratur. Iam cogita quantam lucem attulerit Philippus huic doctrinæ de propositionibus, & quam perspicuè dextreç multas quæstiones obscuras, & intricatas de modalibus propositionibus, de necessitate,

PHILIPPI MELANCH.

tate, de contingentia, de æquipollentia, oppositione modalium propositionum, & futuris contingentibus enodarit. Profecto tantum est in his capitibus eruditæ & salutaris doctrinæ, nihil ut dici posse existimem vel luculentius, vel vsu ipso uberiorius. Penè dixerim fontes per hæc aperiri explicatio-
nis multorum utilium capitum in Physica, Ethica & Theologia.

Vt autem ex vocibus simplicibus propo-
sitiones, sic vicissim ex propositionibus ar-
gumenta conficiuntur. Est enim nihil ali-
ud argumentatio, quam ex propositionū
artificiosa connexione iusta conclusio, ad
cōfirmandum aut refutandum aliquid ac-
commodata. Hanc ipsam ob causam in or-
gano Aristotelis post librum ποδὶ ἐργασίας
sequuntur duo libri analyticorum priorū,
qui toti in hoc consumuntur, ut argumen-
tationis formas explanent. Meritò itaque
in Philippi etiam libello, absoluta propo-
sitionum doctrina, mox argumentandi ar-
tificium in libro tertio monstratur. Fateor
autem plures multo species argumētatio-
nis à Domino Philippo, quam ab Aristote-
le tradi, quippe qui duas tantum ponit, syl-
logisnum & inductionem: cum Philippus
quinque numeret, & Aristotelicis formis
Enthymema, Exemplum & Soriten adiici-

B

at.

O R A T I O D E D I A L E C T I C A

at. Non tamen in circo dissentire Philippi doctrinam in hac parte ab Aristotelica putandum est. Nam quas Aristoteles argumentationis formas præcipuas generatim & vniuerse constituit, eas Philippus diffundens, in plures species, lucidioris doctrinæ causa distinxit.

Errat enim si quis putat Aristotelem Enthymema ab argumentatione excludere: cum Enthymema ipse definiat, & syllogismo includat. Nihil enim differt Enthymema a syllogismo, nisi defectu alterius præmissarum, quando vel maior vel minor breuitatis aut infirmitatis causa occultatur atque omittitur. Quod eodem modo de exemplo dici potest, quod & ipsum ab inductione nulla re distat, nisi imperfectione. Ut enim Enthymema imperfectus syllogismus, sic exemplū imperfecta inducō est. Quid de Sorite dicam, qui neque ad syllogismum, neque ad Inductionem quadrat? Fateor quidem hunc in argumentationis numero nullo esse apud Aristotelem: sed semina tamē illius sparsa ab Aristotele sunt in Canone, qui in anteprädicamentis de connexione vocum necessario cohærentium recitatur. Sic nec de hypotheticis syllogismis doctrinam ex professo Aristoteles tradidisse videtur: nihilominus tamen: quia nec-

PHILIPPI MELANCH.

necessaria Dialecticē pars est: partim ex vestigiis, quæ in Aristotele reperiuntur, partim ex Boëtio assumenda nostro Philippo fuit. Quia itaque partim cum Aristotele ipso, partim cum Boëtio interprete & commentatore Aristotelis congruit hæc pars, & usum habet magnum in omni ferè doctrina: causa quærenda non est, cur in suam Dialecticam Dominus Philippus transtulerit. Consequentiarum porrò regulas tot, nempe viginti, vnde decerpserit autor noster fortè miraris. Sed neque de his ipsis est, quod quisquam dubitet, quin ex ipsis visceribus organi Aristotelis sumptæ atq; expressæ sint.

Supereft liber quartus Dialecticæ Philosophi, cuius ut tres sunt partes primariæ, ita ex tribus voluminibus organi Aristotelici delibatae sunt. Quæ enim in vestibulo huius libri de demonstratione Dominus Philippus aspergit, tanquam flosculi sunt de medulla posteriorum analyticorum Aristotelis decerpti. Locis verè inuentionis, qui in secunda parte quarti libri exponuntur, an non riuuli sunt fontis uberrimi, qui in topicis Aristotelis continetur? Certè hī à nostro autore tanta luce verborum explicati sunt, ut & Aristotelem omni pene ex parte redoleant, & ad nostros usus planè

B 2 apti,

ORATIO DE DIALECTICA.

apti, & quasi sculpti esse videantur. De falaciis, quæ partim sunt παρὰ τὸν λέξιν, partim κατὰ τὸν λέξιν, dubium sanè nemini esse potest, nisi qui organum Aristotelis nunquā vidi, quin ex libello πολὺ ελέγχωρος οὐσιών. Aristotelis omnino effictæ sint. Inserta est Domini Philippi libello utilissima doctrina de modo seu artificio dissoluendi vitiosa argumēta, quæ & ipsa ex corpore organi Aristotelici tanquam succus quidam salubris emanauit. Tandem addita est appendix, vel corollariū, siue προσάντης μέρος de parvis logicalibus, quod commentum quidem scholasticum est, in scolis scilicet superiorum temporum, neque temerē, neque inutiliter usurpatum: quia de vocibus nonnullis, & loquendi modis lectorem commonefacit.

Ex hac breui commemoratione apertū manifestumque est, eodem ordine prorsus tradidisse nostrum Philippum suā Dialecticē, quo artifex in hoc genere suum organum tractauit Aristoteles. Neque alia etiam sunt præcepta, quæ in libello Philippi extant, quam quæ iam olim ab ipso Aristotele nobis relicta sunt. Cū ergo tantus sit utriusque autoris, ipsius nempe artificis Aristotelis, & nostræ apiculæ, Philippi Melanchthonis cōfensus: vituperari aut labefactari

factari vnius opus non potest, nisi eodem motu impugnetur etiam aut corruat alterius.

Iam verò certum est methodum συσθέτικών, qua vterque suam Dialecticam conscripsit, huic arti tradendæ omnium esse conuenientissimam, quis enim negare potest, quin vnum in unoquoque genere prius sit multis? & simplex ipsius natura datur, atque ordine antecedat compositum? Rectè itaque primo loco in Dialectica nostri autoris, & què atque in Aristotelis organo, simplicia vocabula in prædicabilibus & prædicamentis, tum etiam in definitione, diuisione, & methodo explicantur. Tum in secundo libro compositio & diuisione, hoc est, connexio & distractio vocem per propositiones affirmatiuas & negatiuas ostenditur. Tertio autem loco ipsarum propositionum coagmentatio iusta & ad conclusionem accommodata, secundum argumentationis leges, exponitur. Postremò, vt ad corporis cuiusque vitam atque motum naturalem necessaria est anima: sic ad syllogismum, aut aliam quamcunque argumentationem opus est medio termino, qui est ipsum argumentum, siue causa probationis aut cōfutationis. Hic ergo ubi & quomodo inueniendus aut eruendus sit,

ORATIO DE DIALECTICA

in libro quarto autoris nostri commodissimè docetur. Sic ergo & naturæ ipsius duci, & diuino actionum mentis nostræ ordinis congruenter tota doctrina Dialecticæ in hoc autore nostro procedit: ut qui ordinem hunc reprehendit, in ipsam naturam, & ordinis autorem maledicta conferre videatur.

At verò videmus in aliis huius artis voluminibus, neotericorum præsertim, inuerti planè hunc ordinem, & ab inuentionis locis incoari Dialecticam: iccirco quia inuenire prius, quām componere syllogismos, & de compositis iudicare oporteat. Callidum profecto inuentum, quod ante hoc tempus, neq; Aristoteli, neque Philippo nostro venire in mentē potuit. Quod tamen facile quoque concederim, si prius hoc docere aliquis potuerit: medium terminum in syllogismo antecedere præmissas, & compositū prius esse simplici. Quod perinde est, ac si in Grāmatica dicas: Literis priores esse syllabas, syllabis dictiones, dictionibus constructionem. Quod cum hactenus persuadere potuerit nemo: quid est quod recedere ab eo ordine, quem natura dicit, & usus ipse expostulat, velimus? Etenim cum syllogismum componere volumus, præmissæ ante omnia in promptu

finis

sint necesse est. Tum demum medium ex locis, tanquam tertium aliquod, quod sit quasi gluten, nodus, seu vinculum requiriendum est. Non itaque primo loco tradi inuentionem, modus seu artificium ipsum contexendi syllogismos, multò minus natura patitur. Hæc enim partes prius format quām totum, membra prius præparat, quā corpus componit. Itaque docuit nos inde vsq; ab initio prius vocabula simplicia nosse, interpretari, atque discernere: tum deinde sensim componere atque diuidere, & tandem ratiocinari, iudicareque. Hunc ordinem naturæ cum Dialectica Philippi teneat: haud sanè video, quid melius, aut ylliū, ab ullo hominum gigni aut fingi saltem possit.

Sed age, ne rationib. diutius pugnemus, impossibilitatem saltem consideremus. Quid quæso proficietis in inuentionis doctrina, qui $\tau\epsilon\chi\nu\pi\alpha$ vocabula nondum ex prædicabilibus & prædicamentis didicit? quomodo ex genere argumentum ducet, qui prædicationum modos ex prædicabilibus non cognovit? quomodo ex definitione diuisioneq; argumentum eruet, qui nullas definiendi & diuidendi leges percepit? Nisi fortè miscere cœlum terræ velimus, & vna cum locis prædicabilia, prædicamenta,

ORATIO DE DIALECTICA

camenta, definitiones, prædicandi modos tradere. Quod, quæso, quid aliud fuerit quam cum ratione insanire? Non confundendo, sed distinguendo artes docentur, & illustrantur.

Cæterum qui propter multitudinem præceptorum fastidio aut satietate quadam à Dialectica Philippi abalienantur, ociosa quædam aspergi, nonnulla etiam præter rem sæpius repeti arguunt. Habentque his sua haud quidem reprehendenda præcepta, quæ velut leges in æs incisas accurate, sancteque seruanda in cuiusque artis explanatione existimāt: *κατὰ παντὸς, καθ' αὐτὸν, καθόλος πρῶτον*. Ad hæc igitur cum non omnia in Dialectica Philippi quadrare, nec scio quo opinionis errore, putent: Satis magnam causam se nactos arbitrantur, cur ea relictæ, commodiores libellos, magisq; ad præcepta illa sua directa, querant atque amplectantur. Hinc adeò fit, ut mira varietas libellorum Dialecticæ, & nuper admodum noua quædam, quasi soboles ex Gallia in Germaniam importata sit. Hos ego neque inimicè insectabor, neque acerbè aduersus illos contendam. Ocioſa certè ego in Dialectica Philippi nulla inuenio, neque aliena etiam arte differendi admiscuiſe illum ylo in loco memini. Si qua eiusmodi

PHILIPPUS MELANCH.

modi animaduertuntur ab aliis fortè, iij su-
um iudicium relinquant Philippo nostro,
nec vitio id ei vertant, quod ille sibi iure o-
mni duxit laudi. Quod enim aspersit pas-
sini popularia nimis, vt aliquibus videri
possunt, & bonum præceptum iterauit, eo
fecit, vt vsum huius artis magis declararet,
& quo ad eius fieri posset, cum omnibus
communicaret. Hanc si quis ociosam ταυ-
τολογίαν, aut copiam inertem appellandā
ducit: nē is facit intelligendo, vt nihil de-
docentis munere intelligat. Ego verò fa-
cilitatem & liberalitatem quandam in do-
cendo nomino, quām Deus peculiari do-
no ad Dominum Philippum transtulit: &
qui docere alios feliciter cupit, hunc virtu-
tem istam imitari, quantum potest, neuti-
quam pudeat. Dandum est enim aliquid
naturæ excellenti: sit liberior impetus in
magnis viris: non vinculis illis aut legibus
in æs incisis astringi semper volunt: sed quæ
habent, quæque sciunt, liberali pectore ef-
fundunt. Nec interea tamen metas artis in-
signiter transeunt. Hoc artificium nos ab
ijs discere, non corrigerē aut vituperare
decet. Quid Socrates fecit apud Xeno-
phantem? quibus verbis Hippiæ fastidium
refutat? cum is quasi irridens dixisset, ad-
huc ô Socrates, eadē dicas, quæ te dudū

B 5 audiri

ORATIO DE DIALECTICA

audiui prædicantem? Respondit Socrates: quod magis est, ô Hippia, non eodem modo semper dico, sed & de iisdem. Hoc si vi- tiosum est, habet noster autor cum Aristotele & aliis artificibus communie.

Contra nouitatem verò ex Gallia pro- pagatam, quid dicam aliud, nisi quod Thu- cydides in ciues suos Atticos pronunciauit? Δοῦλοι οὐτέ απόπωροι, οὐπερόπται ειοθότωρ. Quod ipsum vitium toties etiam in iisdem notat Demosthenes. Quod si nouitatis stu- dium, leuitatis argumentum est: haud sanè video, quomodo crimen hoc effugere pos- fint hi, qui Galli καυνοτομίαρη, καὶ αθυροσομί- αρη tanto cum applausu excipiunt, & corni- cum oculos cum eo configere, quām vesti- gia vītata, trita, atq; probata persequi ma- lunt. Sed satis mihi de hac parte verborum fecisse videor. Relinquatur ergo hoc in causa neque in præceptionibus, neque in ordine tradendi quicquam desiderari in hoc libello autoris nostri posse.

Sequitur ut de altera institutæ diuisionis: parte dicere aggrediar, quæ cum exemplo- rum copiam, quibus præcepta artis illustra- uit Philippus, complectatur, summis virib. in id incumbendum mihi video, ut vtrūq; probem, & ritè accommodata esse præ- ptis exempla, & vsum ad omnes ferè disci-

PHILIPPI MELANCH.

plinas afferre amplissimum. Sunt autem exempla in hoc libello non vniusmodi, sed varia pro rerum scilicet varietate, quas Dia-lectica disertè explicare docet. Ut enim cō- munis est ministra aliarum artium, & gu- bernatrix methodi in cuiuscunque doctri- nae explicatione: sic disciplinarum omniū exemplis communiter etiam vtitur: quo vi- am & rationem tradendi vniuersas & sin- gulas artes demonstret. Itaque reperiuntur in hoc libello exempla Ethica, Physica, O- ratoria, Arithmetica, Geometrica, nonnul- la etiam ex Medicina & doctrina legū pes- tita. In primis tamen ex theologia tot vi- deas deprompta, vt penè ad eam solam di- gitum intendere, aut dirigi videatur. Neq; sunt tamen ista leuia, aut momenti exigui, sed ex ipsis visceribus sumpta, & præceptis ritè, ex omni parte accommodata.

De Ethica primùm vt dicamus, quis ne-
gat multum lucis doctrinæ toti de moribus
accedere per definitionem & diuisionem
virtutis in prima specie qualitatis, tum per
methodicam explicationem eiusdem in fi-
ne libri primi? Etenim qui definitionem
virtutis tenet, species nouit, causas, effectus
cognata, pugnantia didicit: an non iam is
totius doctrinæ de virtute, ideam in animo
suo conceptam atque comprehensam ha-
bet?

ORATIO DE DIALECTICA

bet? Mihi sic videtur, fores per hæc patefieri ad fontes, hoc est ad totum Aristotelem & Platonem, quatenus de moribus differunt. **Ab** Aristotele quidem doctrinam solidam accipimus, sed ex Philippi Dialectica methodū cognoscimus, quæ facis instar prælucet legenti, & viam omnem monstrat, seriem partium, membra & argumenta exhibet. Quām erudita est definitio legis naturæ in definitione causalī? **Quid** dicam de affectibus, quorū doctrina per exempla huius libelli sit illustrata & perpolita est, ut & quid sint, ex tertia specie qualitatis, & quomodo distingue debeat, passim ex perspicuis syllogismorum exemplis cognosci possit. Quomodo item ab opinione differat affectus, regula de distinctionum nominibus disertè docet. De fine hominis vix quicquam dici potest luculentius, quam quod in refutatione syllogismi sophistici, ex sententia Epicuri, & paulò post in exemplo Ethicæ demonstrationis commemoratur. Non libet prouehi longius in hac parte, ne quēm offendat prolixitas.

De Physica porrò quam præclara exempla in hoc libro proponuntur? An non eruditam tabellam rerum in tota vniuersitate existentium substantiarum prædicamentum suppeditat? idq; non solum, sed modū etiā

fin-

PHILIPPI MELANCH.

singularem penè definiēdarum per genus
& differentiam ostendit. Deinde naturaliū
potentiarum atque impotentiarum quam
apta exempla in secunda specie qualitatis
adiēcta sunt? Quām eruditè gradus nece-
sitatis in fine secundi libri discernuntur?
Quām lucidè fontes contingētia aperiun-
tur, & denique fatum stoicum refutatur?
De cometa etiam disputationem magna
ex parte syllogismorum exempla paſſim
expediunt. Immortalitatē animæ duo syl-
logismi in secunda figura enodant. Causa-
rū porrò in libro quarto tot diuisiones tā
perspicuè explanantur, ut totam Physicam
ferè illustrent. In sexta diuisione causarū
vniico arguento commentum Aristotelis
de æternitate mundi refutatur. In loco ef-
fectuum probatur Deū esse causam mundi
& quidem intelligentem.

Oratoria exempla quot & quām illustria
hic liber habet? etenim non ſolūm propo-
ſitionem principalem in oratione aliorū,
tum ordine arguienta monſtrat: ſed cum
iſpi etiam ſcribere aut dicere aliquid volu-
mus, propoſitionem prius certam conſti-
tuere iubet, tum arguienta ad eam conſir-
mandam aut refutandam ex locis adhibe-
re. Hinc principalem propoſitionem ora-
tionis Ciceronis pro Milone didicimus:
hinc

ORATIO DE DIALECTICA

Hinc principalem syllogismum Demosthenicæ orationis de Corona inter exempla sophisticorum syllogismorum reperimus. Sed propero ad reliqua. Arithmeticæ & Astronomiæ exempla rariora sunt, sed aliqua tamē, præsertim popularia. Ex arte medica insigne est illud de criticis diebus, ut alia prætermittam, quod sub Dialectico syllogismo, libro quarto, recensetur: qui scilicet fiat, ut septimo die plerumque tanta sit naturæ cum morbo lucta, & alterū ex iis, hoc est, vel natura vel morbus vincat: nempe ex mutatione humorum, quæ accidit ex accessu lunæ, ad cōtrarium signum, quod regulariter fit septimo die. In loco de causis quam multæ voces ex medica arte, quot diuisiones causarum ex Galeno declarantur? Deniq; vix potest quicquam esse utilius ad intelligendam philosophiam, quam discri-
men sectarum, quod appendicis loco ad-
ditur doctrinæ de demonstratione in libro
quarto.

Iam de exemplis ex iurisprudentia sum-
ptis dicturus, non velim quenquam adeo
morose de me iudicare, quasi putem legū
doctrinam in Dialecticam transfusam esse,
aut ex ea peti posse. Hoc tantum affirmo,
semina quædam perspicua doctrinæ Iuris,
ex noticiis naturæ insitis, passim inter alia
exem-

PHILIPPI MELANCH.

exempla eminere. Primùm certè definitio illustris Iurisprudētiæ in prima specie qualitatis traditur. Deinde, Lex quid sit, & ad quid obliget, in prædicamento relationis docetur. Quid multa? fontes doctrinæ Iurisconsultorum, prædicamentum relationis continet. De iudiciis, eorumque partibus, de litigatione forēsi, de militia, de speciebus iuris, quām pia vtiliaq; exempla paſſim inspurguntur?

Hæc omnia quāuis vtilitates magnas adferant, tam ad præceptorum vim, vſumq; intelligendum, quam ad rerum cognitio- nem comparandam, tamen illustrius præclariusq; nihil est in toto volumine, quām theologorum exemplorum copia atque delectus. Ea enim, vt mihi quidem videtur, bonam partem doctrinæ Christianæ expli- cant. Initio statim dispositionē Psalmi 133. recenset, quæ quasi lumen aliquod de cæ- teris Psalmis iudicandi præbet. In prædica- bilibus modos prædicandi de filio Dei in Ecclesia receptos & approbatos explanat. In prædicamento substantiæ Dei, & trium personarum diuinitatis definitionem reci- tat, & nomen ὄντος ab hypostasi discernit. In prima specie qualitatis virtutum Chri- stianarum definitiones ponit. In secunda specie genus peccati originalis inquirit, quod

ORATIO DE DIALECTICA

quod est impotentia seu defectus & inclinatio prava. In prædicamento relationis baptismi, peccati, fidei, iustificationis, gloriæ Deo debitæ, & gratiæ definitiones luculentas commemorat. In actionis prædicamento sacramentum & sacrificium definit. In prædicamento quando, argumento ex temporis circumstantia ducto, Messiæ adventum, contra Iudæos probat. In prædicamento ubi, argumento ex loci circumstantia ducto, confirmat ecclesiæ sedem in terris usque ad consummationem seculi. In definitione nominis phrases nonnullas Pauli, Rom. 6. Esse sub lege, esse sub gratia. Item Psalmi 110. De torrente in via biber, interpretatur. In definitione essentiali peccati definitionem repetit, in definitione collecta ex partibus pœnitentiam definit. In commemoratione utilitatis veræ divisionis discrimen euidens magistratus politici, & ministerij ecclesiastici exponit. In tertia forma divisionum partes legis Mosaicæ, & vitæ Christianæ ex Paulo enumera. In libro secundo vim & naturam multarum propositionum in scriptura sancta, ex lingua Græcæ & Hebraicæ consuetudine, ac phrasim declarat. Et necessitatem absolutam à necessitate consequentiæ adeò perspicue discernit, nihil ut lucidius dici ab illo

P. H. L I P P I M E L A N C H.

ullo posse videatur. Tum necessitatem illam stoicam, quam falso multi omnibus existibus Deo tribuerunt, funditus euertit. In tertio libro discrimen libertatis Christianæ & civilis proponit in regula tertia de syllogismis. Mox in regula quarta propositionem inusitatam: Verbum caro factum est, explicat. In quinta propositione enarrat, de qua in Ecclesia disputatur: Omnis essentia diuina est pater: ubi ostendit nomen essentiae commune esse tribus personis. In sexta, refutat falsam opinionem Iudæorum, de conseruatione Ecclesiæ scilicet eo modo, quem ipsi errore quodam fascinati sibi fingeant. Mox illustri syllogismo propositionem, fide sumus iusti, declarat, quam tota penè Ecclesia ante hæc tempora non intellexit. In secunda figura syllogismorum, modo quarto, ex Ecclesiæ definitione ducto argumento excludit sectam Mahometicam ab Ecclesia. In syllogismo expositorio discernit claves Ecclesiæ & politicum imperium, & syllogismum Christi, Matth. 22. repetit. De reductionibus argumentis duobus ordinem magistratus pugnat. In Enthymemate Abelis exemplo docet, quid sanctis sive Christianis expetandum sit in hac & altera vita. Paulò post Salomonis iudicium in controversia duarum

C rum

ORATIO DE DIALECTICA

tum mulierum ad fontes reuocat, & de re-
gno Christi, sententiam veram, confutato
somnia Iudæorum, exponit. De inductio-
ne impium decretum pontificiæ Ecclesiæ
de cœlibatu sacerdotum refellit. In exem-
plo factum Abrahami de immolatione fi-
lii discernit ab aliorum factis eiusdem ge-
neris, per causas, & paulò post duobus ar-
gumentis à Petri exemplo ductis, potesta-
tem ministerij Ecclesiastici, non in gladio,
sed verbo solo sitam esse probat. Tum con-
tra communionem facultatum argumen-
tum profert. In Sorite vsum crucis in Ec-
clesia, tum argumentum epistolæ ad Ebræ-
os cap. 7. exponit de discrimine sacerdotij
Christi & Leuitici. In quarta regula conse-
quentiarum piam tradit solutionem argu-
menti de concupiscentia. In sexta & septi-
ma refellit argumentum ex Paulo male ci-
tatum contra coniugium. In decima de ve-
ra sententia dicti Augustini de autoritate
Ecclesiæ disserit, & vnde Ecclesiæ autoritas
omnis pendeat, nempe à Christo autore,
planum facit. In Hypothetica copulatiua
iustitiam Christianam cum infirmitate cō-
iunctam in hac vita tota probat. In disiun-
ctiva iusticiam fidei ex remotione operum
legis confirmat.

In quarto libro tribus causis certitudi-
nis

PHILIPPI MELANCH.

pis in *Philosophia* disertè addit quartum
κριτήριον, id est, normam certitudinis, pa-
tēfactionem diuinam, ostendens aliā cau-
sam certitudinis in verbo Dei quærendam
non esse præter solum verbum, siue autori-
tatem Dei dicentis. Mox certitudinem gra-
tiæ Dei, remissionis peccatorum, salutis, &
exauditionis precum euidenti argumento
demonstrat, contra horrendam dubitatio-
nem siue ἐποχὴν papisticā & perniciosa-
m quorundā dogma de prædestinatione par-
ticulari. In loco definitionis dictū Pauli de
gloria explicat. In *Etymologia* iterum ex vi
vocis euincit certitudinem salutis nostræ;
quantumuis cor & animus totus trepidet?
Paulo post de sententia dicti Christi disse-
rit Matth. 5. de effosione oculi. In octaua
diuisione causarum, rerū à Davide in man-
dato munere gestarum causas, item cästi-
tatis Josephi distinguit. In secunda regula
de causa finali, fines diuersos petitionis bo-
norum corporalium, in quarta petitione
dominicæ orationis recenset. In loco ante-
cedentium & consequentium ex Propheta
conuincit non solum mortuū esse pro pec-
catis nostris Messiam, sed etiam resuscita-
tum, contra pertinaces Iudeos. Tum ordi-
nem in regeneratione & iustificatione o-
stendit, in qua mortificatio præcedit viuifi-

C a cationem,

ORATIO DE DIALECTICA

cationem, angorē consequitur pax. In loco ab impossibili doctrinam Ecclesię afferit. De connexis partes legis Mosaicę, & filij Dei æternitatem explanat. In loco similiū exemplo Dauidis docet opera legis inor-
lis, longè anteferenda esse ceremoniis.

Penè defessus sum enumeratione exem-
plorum. Quocirca ne copia fastidio adhę-
rescat, reliqua prudens omittam. Hęc au-
tem hactenus commemorauit, ut magnitu-
dinem utilitatis dialecticę Philippi proba-
rent. Ac sic cui ingrata forte est hęc theolo-
gorum exemplorum varietas, alienam quę
putat tractationem ab arte Dialectica, tan-
quā iniitius homogeneā, vel xæb' & vzd, hoc
est natitiam & propriam:is hoc responsum
habeat: exemplis ad docendā Dialecticā
opus est notis, vtilibus & illustribus, ex qui-
bus usus artis perspici atque cognosci pos-
sit. Absque hoc enim Dialectica quorsum
pertineat haud video. Iam verò cuius do-
ctrinę exempla vtiliora, aut illustriora in
Christianis scholis esse possunt, quā theo-
logiæ? quid notius nobis Christianis, aut
maiori curæ esse debet, quām Christiana
religio? An non hanc à teneris statim un-
guiculis inbibere ipsa professio nos cogit?
Quod si Aristoteli Geometrica inculcare
exempla suis discipulis honestum fuit, ic-
circo

circo quia eam artem in primis didicerunt
Aristotelici studiosi: quomodo non conue-
niat Christianis usurpare exempla ex do-
ctrina ea, quam inde usque à baptismo no-
stro profitemur, & simul cum laetè ex ore
parentum præceptorūq; percipimus? Non
igitur ἐπερογένεται sunt talia, sed Christianæ
Dialecticæ prorsus cognata. Estque profe-
ctò ingens donum Philippi, quod ad do-
ctrinam Christianam penè primus huius
artis præcepta, tam bellè dextreque appli-
canit. Christianamque adeò Dialecticam
ex Ethnica fecit. Confer huc aliorū libro-
rum Dialecticæ exempla: quid quæso ea e-
ruditioñis continent? quām tenuia sunt &
angusta? Huius verò nostri autoris exem-
pla latè patent, sæpeque integrum aliquam
doctrinam, aut orationem, complectun-
tur. & mirè iudicium informantatque acu-
unt.

Etsi autem neque artium confusionem
probo, neq; theologiam in Dialectica do-
cendam esse iudico: tamen aspersa & incul-
cata exempla religionis Christianæ pluri-
mum utilitatis adferre dissentibus plane
statuō. Nec dubito firmissimè animis stu-
diosorum adhætere exempla definitionū,
distinctionū, & argumentorum præci-
puas partes siue capita doctrinæ Christia-

ORATIO DE DIALECTICA

de illustrantia atque munientia. Hinc enim fit, ut cum communiter audiat̄ur h̄ec ars ab omnibus literarum studiosis: communia etiam omnes elementa Christianæ religionis percipient, & refutare etiam dissidentes ex veris principiis discant. Hinc Jurisconsulti, hinc Medici, hinc Politici, qui aliquando Dialecticam Philippi audie-
runt, doctrinæ Christianæ elementa no-
runt, & per omnem vitam in animis reti-
nent: ut iam theologiæ fundamenta à pri-
mis usque annis iaceant, quotquot Diale-
ticam Philippi discunt. Hanc igitur tam
salutarem, tamque liberalem & uberem sci-
entiâ religionis Christianæ, quid est, quod
gratis animis amplecti, magnique facere
nolimus?

Inuident nobis aduersarij religionis tâ-
tam felicitatem, quam nostro Philippo ac-
ceptam meritò referimus. Et nisi quid me
fallit, cœperunt iam tum, aut certè aliquan-
tò post incipient eodem modo suam Dia-
lecticam tradere: quo & ipsi elemēta theo-
logiæ, vna cum præceptionibus artis in-
culcent discipulis suis: & ppugnatores re-
ligionis suæ in scholis alant. Ac nisi Roma-
næ Ecclesiæ editis arcerentur, obuiis quod
āiunt, vlnis Philippi nostri Dialecticā am-
pletecentur. Vident enim suos libellos,
quot-

PHILIPPI MELANCH.

quotquot ferè scribunt, meras esse tenebras, si cum Philippi Dialectica conferantur. Edita est Louanij Dialectica ab Hunneo, in qua quicquid lucis est, id omne ex libello Philippi excerptum est. Ac Philipica exempla si demas, nihil nisi caliginem relinquas. Quamobré gratus sit nobis Philippi nostri labor, eumque virum propter donum summæ perspicuitatis & facilitatis in docendo suspiciamus, veneremur, & amemus, nec diminui eius amorem in animis nostris ullius hominis odio, conuiciis, aut infectionibus patiamur. Philippi enim flosculos tanta solertia, tantoque labore extota Philosophia & Theologia decerptos, qui aspernatur aut floccipendit huius impietatem ipsæ ministræ iustitiae, Furiæ vindicabunt. Nos quidem ô Philippe, & memoriam tui conseruabimus, & gratiam tibi habebimus toties, quoties fragrantibus tuis flosculis fruimur.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Erasmus Roterdamius in epistola

ad Curiosum Codum:

Fac meministris, secundum principes & Episcopos
monitionem in die missione non posse mereri de
Repub: quam tudi literarii magistrati
di medib: adhuc, & in ignorantia habent
ignoribus animis, monitione missione de
signa, easq: literas, que semper opin
erant, inq: planentes.

L. Viri:

Non est distingundus inter id ~~est~~ ^{est} apud q
temp: quod summo impendit. ~~est~~ ^{est} apud
Vita n. in gloria ex. ~~est~~ ^{est} apud

Honi:

End curatis & corp: literarii
mus negligenter ~~est~~ ^{est} apud

Indores, formi, astanti ~~est~~ ^{est} apud
Hoc prout quid age, in se: ~~est~~ ^{est} apud
fragm: ~~est~~ ^{est} apud
vate ~~est~~ ^{est} apud

Ort. ~~est~~ ^{est} apud

Ort. ~~est~~ ^{est} apud

Ort. ~~est~~ ^{est} apud

Ort. ~~est~~ ^{est} apud

Zabalo Dille. ~~est~~ ^{est} apud

(D) ~~est~~ ^{est} apud

Decimus ~~est~~ ^{est} apud

Deibon ~~est~~ ^{est} apud

Erasmus Roterdamensis in epistola ad Curiosum Codrum:

Fac meministris, semper dum principes & Episcopos
nominem magistrorum posse merentur
Republ: quam tudi literarii magistrati
di rectis ad huc, & in genere habent
equarib: animis, noncom in stilo eius
signa, easq: literas, quae semper optimas
erunt, ut inq: planentes.

L. Virob:

Non est distinmandu n*it*u*s* id *int* *exprim* *g*
temp*o*, quod sum no*m* i*pendi* *z* *int* *exprim* *g*
Vita n*o* m*ig*lia ex. *int* *exprim* *g*

John;

End curavit & comp. his mi-
nus negligenter.

indus, ferrari, afrontari ecclesiastis, ~~hinc~~ ^{hinc} apud
Other prætor quid agi, in sev. ¹³ ~~13~~ apud
fragmatis ¹³ ~~13~~ apud

Mr. E. — ~~100~~ 333

op 8 Zahradník o 3 spra

141 ε ————— 142 ε

of 1 2 — ~~Accts~~ ^{Accts}
of 1 2 — ~~Accts~~ ^{Accts}